

IN MEMORIAM

DR. CONSTANTIN MĂLINAȘ (1943-2010)

O datorie de onoare m-a determinat să scriu aceste rânduri, în memoria prietenului și colaboratorului constant care, timp de aproape trei decenii, a fost pentru mine Constantin Mălinaș. Pare incredibil, în tumultul zilelor de azi, ca o relație bazată doar pe respect și ajutorare reciprocă să dăinuiească atât de mult. Mi-am propus să evoc unele momente ale activității noastre profesionale, dar și ale prieteniei care ne-a legat, mai puțin cunoscute de cei din exterior.

Colaborarea a început cu primul articol pe care l-am semnat împreună, privind inventarele cărților deținute de Gimnaziul greco-catolic de băieți din Beiuș. La vremea respectivă eu lucram la Filiala Arhivelor Statului din Oradea, iar el la sectorul bibliografic al Bibliotecii Județene. Deoarece documentele găsite pe parcursul prelucrării materialului arhivistic erau inedite și mi s-au părut interesante, i le-am semnalat lui, care era specialist în carte veche și documentară. Mălinaș mi-a propus să colaborăm în elaborarea unei lucrări privind biblioteca liceului beiușean. Prima lucrare asupra subiectului, semnată împreună, s-a publicat în anul 1982, în paginile revistei *Crisia*, editată de Muzeul „Țării Crișurilor” din Oradea. O coincidență a destinului a făcut ca și ultimul studiu complex redactat împreună să se refere la acest subiect apropiat sufletului său. Articolul, intitulat *Sfragistica bibliotecii liceului de la Beiuș până la 1948*, a văzut lumina tiparului la începutul anului 2010. Constantin Mălinaș nu a mai putut vedea articolul publicat, dar i-am transmis la spitalul din Cluj, unde era internat, că studiul s-a tipărit, și el a avut tăria de a se bucura.

Soarta fondului de carte din fosta bibliotecă a gimnaziului beiușean l-a preocupat constant, el făcând apel la toți deținătorii de volume provenite din această vestită bibliotecă să le restituie, în vederea reconstituirii ei, chiar dacă numai parțial. O realizare pozitivă a lucrului în comun a fost publicarea în anul 1994 a cărții *Biblioteca Gimnaziului greco-catolic de băieți din Beiuș (1828-1918)*, cu ajutorul financiar al PSS, episcopul Virgil Bercea al Episcopiei Române Unite cu Roma Greco-Catolice de Oradea. Deoarece am considerat subiectul nefinalizat, ne-am propus publicarea fondului de carte al bibliotecii până în anul 1948, deziderat rămas de-acum nerealizabil în colaborarea inițială.

Pe parcursul cercetărilor întreprinse, Constantin Mălinaș a avut în atenție subiectul bibliotecilor particulare, și a publicat, singur sau în colaborare cu semnatara acestor rânduri, biblioteca lui Iosif Vulcan donată școlii beiușene, biblioteca eruditului cărturar Ioan Corneli, pe cea a profesorului Teodor Roșiu etc.

Am semnat studii și articole împreună și în momente grele, când el avea restricție de a scrie, în urma unui conflict cu un potentat al vremii cu puteri în domeniul „culturii”. Ne-am folosit de pseudonimul Stelaru D., unanim cunoscut, dar acceptat în mod tacit.

O temă îndelung cercetată, cu răbdare, pasiune și perseverență, a fost prezentarea operei lui Ioan Corneli, subiectul tezei sale de doctorat, pentru publicarea căreia a fost

nevoit să creeze un program special de calculator, spre a putea reda semnele diacritice din manuscrisele filologice. Un subiect aparte de cercetare comună l-a constituit persoana pitorească a preotului unit Ioan Munteanu. Descoperirea făcută de mine în fondurile arhivistice, privitoare la activitatea sa ecleziastică, politică, dar în egală măsură și literară, a dus la publicarea unui șir de articole. Identificarea în arhivă a „Proclamației de la Sarcău” ne-a oferit mai multe detalii asupra desfășurării revoluției române din 1848 în Bihor. I-am rămas dator să respect promisiunea că voi aduna întreg materialul referitor la cărturarul Ioan Munteanu și că, deși el nu va mai putea participa, voi lucra la editarea unei cărți dedicate acestui intelectual bihorean de factură enciclopedică.

Un subiect apropiat și pentru care a militat, prin scris dar și prin viu grai, a fost restituirea „moștenirii Gojdu”. *Cartea bicentenarului Emanuil Gojdu 1802-2002* era pregătită pentru tipar, dar prietenul meu era în spital, la Cluj. Mi-a încredințat corectura întregului volum, eu primind indicații telefonice referitoare la detalii. Împreună cu colegul său, Theodor C. Virt, care a tehnoredactat mai multe din publicațiile lui Mălinaș, am lucrat pentru a putea respecta astfel termenul fixat de editură.

Cu toate că la un moment dat, în calitate de director al Bibliotecii Județene, a avut unele neconcordanțe de opinii cu reprezentanți ai bisericii unite din Oradea, în ultimii ani a depășit această stare de lucruri și a răspuns acțiunilor întreprinse de aceștia, publicând studii de referință în volumele tipărite cu ocazia sesiunilor dedicate „Școlii ardelene” și învățământului confesional românesc din Bihor.

Este, din păcate, o realitate faptul că nu știm să ne apreciem valorile cât timp acestea mai sunt printre noi. Astfel, Constantin Mălinaș și-ar fi dorit o recunoaștere de genul „premiilor de excelență”, organizate anual de primăria locală, dar, deoarece o secțiune dedicată cărții științifice nu exista, a concurat la literatură și a pierdut. Ar fi fost o încununare și o recunoaștere a muncii depuse de-a lungul întregii sale vieți în domeniul cărții de specialitate, unde a excelat. Lucrările de sertar publicate în ultimii ani au fost doar o probă a faptului că putea scrie și proză, eseuri, chiar și poezie, deși acestea nu-l reprezentau. El a fost un cercetător, un iscoditor al trecutului, dedicat unui domeniu greu, inaccesibil multor preținși intelectuali, și care necesita vaste cunoștințe lingvistice și istorice. Era un bun interpret al textelor chirilice, care-i erau familiare, putea citi și traduce un document redactat în limba latină, dar și în germană sau maghiară.

Deoarece scria extrem de ușor, cu fraze meșteșugite, a fost solicitat să prefățeze numeroase cărți. Îi rămân recunoscătoare pentru frumoasele cuvinte care îmi însoțesc cartea monografică *Liceul român unit de fete din Beiuș, 1896-1948*, în curs de apariție. S-a risipit pentru prieteni și a considerat că trebuia să se țină de cuvânt și să participe la acțiunile culturale la care se înscrieseră, indiferent de efortul presupus. Astfel, a făcut vizite în toamna anului 2009 la colaboratorii săi apropiați, intelectuali din Botoșani și Constanța, care-l apreciau, chiar dacă boala i se agravase.

Totodată, Constantin Mălinaș a fost un om conciliant și iertător cu persoane care nu i-au meritat prietenia, întinzând o mână chiar și celor care s-au purtat dușmănos cu el într-un moment sau altul al vieții. A fost iubit și apreciat, dar a fost și hulit și contestat în egală măsură.

Nu i-am înțeles inițial dorința de a ști exact unde vor ajunge colecțiile lui dragi, deoarece trăia cu teama de a nu fi „risipite” mai apoi. În acest sens a dictat, pe patul de spital, în 22 decembrie 2009, cu multă acuratețe, un document intitulat „Îndrumări testamentare”, în care și-a exprimat ultima dorință în privința bibliotecii personale, a documentelor, colecției de medalii etc., strânse cu trudă și renunțări de-a lungul vieții. Am fost și eu menționată în câteva rânduri în acest document, și m-am simțit onorată de încrederea acordată, dar totodată mi s-a încredințat și o grea povară, deoarece nu pot dispune asupra hotărârilor pe care le vor lua urmașii săi direcți. El a găsit deschidere și înțelegere la conducerea muzeului orădean în privința preluării fondului de carte și păstrarea acestuia sub formă compactă drept „Donația Constantin Mălinaș”, la care să aibă acces toți cercetătorii dornici să studieze. Dar nu avem competența de a impune respectarea deciziei celui decedat, deoarece actele n-au fost autentificate notarial, și astfel toate hotărârile rămân la latitudinea descendenților săi.

Constantin Mălinaș a fost un intelectual complet și complex, având preocupări în domeniile biblioteconomiei, eminescologiei, medalisticii, ex libris-ului, numismaticii, eseisticii, literaturii și istoriei literaturii.

Nu vreau să-l plâng, deoarece nu ar accepta acest fapt; el nu-și etala niciodată suferința în public, solicitând uneori doar câteva momente „de răgaz”, pentru a putea merge mai departe...și mai departe, până la capăt. Îmi doresc doar ca meritele sale și munca asiduă desfășurată în rodnică viață să fie apreciate și recunoscute la justa lor valoare.

Dumnezeu să-l țină aproape!

Dr. Iudita Călușer